OROSZ HANG

TÓTOKHOZ.

ÍRTA

KEVELOV MIKLÓS-TÓL.

PEST,
KIADJA .A. SZERZŐ.
1868.

NYOMATOTT AZ „ATHENAEUM“ NYOMDÁJÁBAN.

I.

Oroszországnak jelenlegi állapotát következő módon lehet ábrázolni: a kormány eltökélte magát, az elavult kormányzási gép átalakítására. Azonban ezen átalakítás nem elégíti ki a polgári és kormányzati gyökeres átalakulás után epedő népet S hogy ezen nép elégületlenségét megbírálhassuk és hogy megbecsülhessük az ő hatalmát, számba kell vennünk azon körülményeket, melyek a kormányt kényszeritették a reformok után nyilvánuló közvéleménynek engedni; tekintetbe kell vennünk e népnek a jog és igazságra számító várakozását, szóval: szét kell tekintenünk az orosz nép utolsó évbeni közéletén.

Tekintsünk reá!

A parasztság felszabadítása a régi időkből, valamint az általánosságnak, úgy a nemzetnek szüksége vala.

Midőn Razina István a moszkvai császárság ellen lázadást keltett, Alexej Michajlovics Romanov uralkodásának idejében, a földes-

urak alattvalói, a parasztok, minden oldalról összecsoportosultak hozzá, s ezen lázadásnak legnagyobb oka volt a nemzeti gyűlölség a kormány túlzott hatalma ellen. Razina István lázadása a nemzet emlékében maradt, csak azon egyetlen oknál fogva, hogy tisztán nemzeti volt, s azért az orosz nemzet Razinát mai napiglan is élőnek tekinti, leleplezvén ezzel azt, mily lankadatlan reményt táplál, kiszabadulni a kénynralom minden formáinak járma alól.

Ámbár az orosz kormány hivatalos történetírói magát e forradalmat úgy tüntetik elő, mint részeg emberek lázadását: az mégis mindig tagadhatlanul megmarad, hogy a Razina-féle forradalomban érdekelve voltak az iga alatt nyögő polgárok, szóval mindenki, ki nem élhetett a bojárok, zsarnokok és hivatalnokok járma alatt; ezen közös egy érdek történelmi fogalmat és jellemet ad Razinának és bajtársainak, bárha hordószámra itták volna is a borszeszt.

Ugyanazt kell mondanunk a Pugacsev-féle fölkelésről, azért, mert a Pugacsev-féle forradalom támadásánál nem veszik tekintetbe azon kényurak megsemmisítését a parasztság kiszabadítására. Az orosz hivatalos történetírók a Pngacsev-féle műre mindig, mint rabló-kitörésre tekintenek. — Végre meg kell fontolnunk, hogy semmi merény, semmi ügyesség nem képes előidézni bármely nemzeti felébredést is, ha a

nemzet tömegében, vagy legalább annak többségében nem rejlik a nemzet egész türelmén keresztül menő elégedetlenség eleme. Az elkülönített egyének és kasztoknak tette, azoknak egész gondolkozást módja, mindig egészen részvétlenül hagyja a nemzet zömét, a mely azon tetteket hidegen fogadja addig, míg el nem ismeri, hogy a nemzeti nyugtalanság és azon elkülönített egyéneknek tettei között létezik egy erős kapcsolat.

Ily körülmények közt a nemzet ezen egyének érdekébe lép, és azoknak tetteit elfogadja tulajdon munkájának, és érvényesíti ezen tetteket saját nemzeti jellemével és módjával.

A mint p. o.Lengyelországban, bárha a lengyelek ernyedetlenek voltak saját eszméjüknek terjesztésében és az orosz kormány elleni gyűlöletben, mégis semmit sem értek el, habár mögöttük állottak a nemzeti s vallási különbségek és ellenségeskedések az orosz administratio iránt. A lengyel parasztság nem volt tökéletesen meggyőződve, hogy uraiknak érdekei az ő érdekeik is, és ebben feküdt egyik föoka a nemzeti elcsüggedésnek, a lengyel forradalom alatt.

Ha tehát lehetetlen fölkelteni a nemzetet oly hatalmas indokokkal, milyen a vallási türelmetlenség és a nemzetiségeknek súrlódása, kérdezzük: hogyan bírta Pngacsev föllázítani a nemzetet a kormány ellen azon egyetlen nyilatkozattal,

hogy ő III. Péter czár, a ki át akarja venni a trónt II. Katalintól? Oly kalandra rávehető két három együgyü ember — de nem az egész nemzet!

Bizonyos tehát, hogy oly nemzet tömegének oly felébredése, mint voltak a Razina és Pnga csev-féle fölkelések,csak nemzeti müvek lehetlek: szülemény! az általános protestatiónak a gyűlölt, túlzott u r i j o g ellen, sőt még biztosabb az, hogy oly nemzeti lelkesedés el nem tűnhetett a nélkül, hogy ne hagyta légyen a nemzetben a lelkesedésnek elemeit jövő idők számára.

Alantabb látni fogjuk, mily módon fenyegettek ezen elemek korunkban újabb kitöréssel.

Azon, a Pugacsev-féle lázadás nyilvánulásában még elég fontos tény és adat létezik az orosz közéletben, mely összeköttetésben áll e soroknak tárgyával, s melyről említenünk kell néhány szót, t. i. az 1835. deczember 15-iki kísérletet.

Mindazt, a mit fölemlítettünk a nemzeti tömeg viszonyáról, az individuális kísérletekhez, lehetetlen másképen bebizonyítani, mint az e napi forrongásra 1825. deczember 14-től való áttekintéssel.

Minden mellette volt az összeesküvésnek, az egész müveit orosz nemzet; programmja meg volt alkotva humánus és liberális alapon; többi pontjai közt magában foglalta a jobbágyok fel-

szabadítását, földjeiknek, kiadásával. Ezen Programm így vagy amúgy, támogattatott a pétervári és moskvai katonaság és kormány őrség nagy részétől, mégis elég volt csak egy pár lövés a lázadó tömegnek szétkergetésére, és megsemmisittetett minden nemzeti visszaemlékezés ezen kitörésre. Megtartotta-e a nemzet ezen 1825-beli összeesküvésre való visszaemlékezését, mint maiglan óvja a Razina és Pugacsev-féle öszeesküvésre való visszaemlékezését?

A 14. deczemberi lázadás elfojtatott. A támogatást nyújtó elemek vagy emberek szétkergettettek, és I. Miklós czárnak könnyű volt azután elhitetni a nemzettel, hogy a kartácsok durranása s a népnek szétveretése a pétervári senatustéren, a hazának és nemzetnek érdekében történt. A nemzet könnyen hitt, sőt nem daczolhatott ellene , minthogy az összeesküvők a kísérletig nem akartak e felől beszélni a népnek, kísérlet után pedig, ha akartak volna is, nem beszélhettek, mivel bezárattak. S ezzel be is végződött a senatus tragikai eseménye, s a szibériai bányászok viszonya a nemzet tömegéhez.A mi a müveit osztály befolyását illeti, ez világosan és mélyen kifejtette a nemzeti szükségletek érdekét, a egészben új haladási systémákat.

II.

A nemzeti nyugtalanságok a kormány joga alatt nem szűntek meg egyszerre a Pugacsev-féle lázadásnak megsemmisítésével, hanem megmutatták életüket az orosz kormánynak egy tragikai időszakban — a krimi háború idejében. Alig jött el az első hir a fegyverkezésről, midőn a császári manifestumok ecsetelték a népnek Oroszország szomorú állapotját; általában nyilvánult az egész nemzetben azon kívánat: fegyverhez nyúlni a hazának fölszabadítására! Felfogta ezt a kormány, mivel van dolga? és nyúlt iszonyú eszközökhöz, ezen túlságos hazafiság megsemmisítéséhez. A dolog annyira ment, hogy a parasztság összecsoportozott, eladogatván csekély pénzért vagyonát,hogy szerezzen pénzt a kozákokhoz való elmenésére, azaz, a mint ők gondolták: megszabadulni a túlságos úri jogtól. A nemzeti ép érzelem szólt a parasztsághoz, hogy a hazának védelmére menő ember, elhagyván egész vagyonát, feláldozván saját életét az állam jólétéért, teljes joga lesz a nemzet háladatosságára; és nem is ábrázolták másképen e háladatosságot, mint a hazájának jólétet hozó nemzetnek az emberi jogokban részesülését.

Az alattvaló parasztság nem ábrázolhatta magának azt, hogy a honvédek rokonaikhoz visz-

szatérvén, az elsőrendű rabszolgák positiójába helyeztetnek, s hogy ismét átadnák őket otthon kényuraiknak, a midőn ők , az alattvalók , oda áldozták utolsó garasukat, s ráadásul még vérüket is. „Verekedni megyünk az ellenséggel!“ szóltak a parasztok, „megyünk, mint önkényes kozákok, ezért szabadoknak kell lennünk, majd ha visszatérünk.“ — Ezen logika nézeteink szerint, csalhatlan, de nem úgy fogta fel azt a kormány: a kyjevi lázadás elnyomatott katonai erővel, mint igazi lázitás; ugyan* ez történt a többi bal kormánykerületek városaiban. *)

Az alattvaló parasztságnak általános fellázitása ily értelemben elkerülhetlen predikátuma volt egy nagyobb, komolyabb fölkelésnek. A nemzetben, különösen a krimi háború bevégezte után feltámadt annyira a közelégületlenség, hogy azt nem látni csak egy túlságos vak kormány pártja volt képes. Ezen elégületlenség tekintetbe vétetett az aj kormányzó által, és a megértésnek következése az 1857. oktb. havi leiratok voltak.

Az olvasó látja, hogy ha érintettünk oly messzire eső tárgyakat, mint a Razina vagy Pugacsev-féle fölkelés,ezzel tisztán megmutattuk,hogy

*) Érdekes adatokat lehet e felöl találni Berlinben 1862-ben megjelent következő műnek első részében: „Anyagok II. Sándor alatti parasztság megszabadításának történetéhet.“

az alattvalói jognak megsemmisítése II. Sándor czár által semmi személyes munka, semmi önakarata, egy szóval semmiféle szeszélye egyik vagy másik császárnak.

Ez volt inkább elkerülhetetlen szüksége az orosz nemzeti kifejlettségnek, mivel a nép érezte már a túlságos jognak egész nyomatékét,kezdett gondolkodni ezen jognak el nem mulasztható megsemmisítéséről, akármibe kerülne is az. II. Sándor, elfoglalván a trónt, látta az egész Oroszországot tökéletesen szétbontott állapotában, s látta az orosz hazafiú felébredésnek erejét; látta, mily nagy áldozatokat hozott a nemzet és a polgárság, és ennek következtében azt is látta, hogy ezen hazafiság is haszontalan, mivel megsemmisittetik a szemtelen ad minis tratio, intendatuia és bureaukratia által. — Gyűjtések a sebesültek számára, megmaradtak a kormánybivatalnokok zsebeiben,a sebesültek ezrei meg ezrei haltak,mint a kutyák, minden gyógyszer és ápoltatás nélkül. Tapasztalván tehát II. Sándor a hivatalnokok és katonaságának ily eljárását, végre kénytelen volt, saját koronája megtartása végett,ezen dolognak átalakítására gondo.ni. A hivatalnoksereg, katonaság és úri rend egyiránt szükséges volt neki a nemzeti nyugtalanság elfojtására, felfogván ő is, hogy oly tisztviselősereg és oly bureaukratia mellett, mely nem tudott rajta segíteni még az egész nemzet közreműködése mel-

lett sem, messzire nem haladhat, ha még ellene is fordul; ennek következtében feltűnt a szükség, kielégíteni a népet, és megfojtani nyugtalan hangját torkában; és ezen szükség az állami organisatiónak általános nyugtalanságánál elkerülbetlenné vált. II. Sándor ezen elkerülhetlenség nek erejét nagyon jól felfogta, és elhatározta magát, kitérni neki, de nagyon kitérni: oly módon, hogy fenntartassék a meglehetős tökéletesebb és utolsó része a létező polgári és oekonotniai szervezésnek, és időt nyerni az állam szervezésénél rozsdás gép kijavítására.

Mielőtt ez ntolsó gondolatnak kifejtését bizonyítanék, egy pillanatra áttérünk II. Sándor személyes jellemének ecsetelésébez. Önök, tótok és csehek közt, azon vélemény uralg, hogy magának a czárnak nagyon jó és dicséretre méltó czéljai vannak, azonban azoknak gyakorlati térre átvitelben nagy akadályokra talál udvara részéről. Magam hallottam önök közül többeket elmondatni , hogy II. Sándor magában véve igen kevés állami ügyességgel bir, azonban, hogy ő a legnagyobb méltánylója a jószívűségnek. Hogy II. Sándor czár önállólag szabadon működik, feltűnik abból is,hogy Ő kényekedve szerint átvitte reformjait, legkevésbbé sem tekintvén az akadályokat saját udvaránál. Ennek következtében felmerül azon kérdés: váljon múködik-e ő öntudattal, tudván, hova

megy, és miért? vagy működik-e vakságban, alávetvén magát egyik vagy másik párt befolyásának, vagy a pillanatnyi elragadtatásnak? Az ő tettei egybevéve: hasonneműség s egyöntetűség bélyegét viselik; összekötvék személyiségének élő fonalával úgy, hogy lehetetlen megengedni a legkisebb gondolatot is az iránt, hogy ő alá volna vetve a pártok befolyásának, s annál kevésbbé a pillanatnyi elragadtatásnak. Mindabból, a mit érintettünk az orosz kormány mostani uralkodásának működéséről, kitűnik, hogy ott minden II. Sándor teljesen önálló működésének bélyegét viseli.

Azonban térjünk át a tárgyra.

A krimi háború elvégződött. A hírlapokban egy, a belügyminisztertől szóló körlevél jelent meg, mely a gubernátoroknak szigora felügyeletet parancsolt a jobbágyi szolgáim ány ok felett az uraságok irányában. „Ez a mi készségünkért történik!“ Igen alaposan magyarázta a nép.

Es elterjedt a sötét monda a nép közt, hogy a parasztság szabadságot nyerend.

A földesurak meg akartak győződni ennek valóságáról.

A koronázás idejében Moskvában megkérte Zakrevsky gróf a ozárt, nyugtassa meg a moskvai földesurak küldöttségét. A földesurak képviselői, a moskvai guberniumból Scserbatov kor-

mányzóherczeg, más vidéki képviselőkkel jöttek a czárhoz, azon kéréssel, hogy erősítse meg a nemesi jogot. Sándor czár elfogadván a küldöttséget, így szólt hozzája: „Megtudtam uraim, hogy önök közt elterjedt azon bír, mintha én fel akarnám függeszteni és megsemmisíteni a nemesi jogokat. Minden alaptalan hir eltávolítása végett ily fontos tárgyban szükségesnek tartom nektek személyesen kijelenteni, hogy nincs szándékom azt most megtenni. Azonban utóvégre magatok is átlátjátok, hogy a lélekkeli uralkodásnak létező rendje változatlan nem maradhat.

Czélszertibb változtatni a nemesi jogot felülről, mint megvárni azon időt, melyben maga magát elkezdi aláásni alulról. Kérlek uraim, azt meggondolni, hogyan lehetne ezt teljesítésbe hozni. Mondjátok el szavaimat az egész nemességnek, megfontolás végett.“

Ezen váratlan szavak villámsebességgel futottak szét, s nyiit rémülésbe hozták az egész udvart, a nemességet is, és nagy csodálatot okoztak a közönség-és miniszterekeknél. Senki sem várt a czártól hasonló szándékot, a nemesi jogokat illetőleg.

Mindnyájan elrémültek! . ..

„Nem szabad elődeitől adott s szentesített jogainkat elvenni“— mondta az udvar.

Mások is hozzájuk csatlakoztak, gondolván, hogy abból nem lesz semmi ....

Igen, hogy a vetés átváltozott aratásra; az alattvaló parasztság urai számára újra szántott, újra vetett; cséplőkkel készül a pajtába, és semmi nyoma nincs a fölszabadulásnak ..... elmúlt tizenkét hó — egy szó se! A pajtában elterjedt a csépelyek zörgése; a mag tisztáztatik, a polyvát a szél kapdossa, s a mag úgy hullt mint a gyöngy ..... és a paraszt asszonyok könyüi hullnak a magra.. . . Még két hónap — császári leiratok jelenték, hogy a nyugati gubernium uradalma esedezik alattvalóiért, kiknek sejtelmük sem volt arról; és a czár egész udvarával ezzel egyetért; programmokat és szabályokat küldött hozzájuk, melyek alapján megparancsoltatott, hogy szerkeszszenek a parasztéig vissza hódításáról szóló javaslatot, „állapotjuk megjobbítása“ czím alatt. Psycholoeus nem vagyok, jártas sem vagyok az anatómiában, föképen pedig a phisiologiában, hogy megítélhessem, mily benyomást idézett elő a nyugati gubernium jobbágyainak idegeire ezen irat és programm kibocsájtása.

Tíz hónapon át hallgatták a moskvai uraság képviselői a czár következő szavait:

„Uraim! Én igen kedvesen teszem, ha önöknek jót kívánhatok; lelkiismeretem ellen beszélni, nem fér az én jellememhez; mindig az igazságot

mondottam, de most nagy sajnálkozásomra jót nem kívánhatok. Fontolják meg, midőn szóltam önökhöz két esztendő előtt ugyanezen lakásban, hogy előbb vagy utóbb a nemesi jogok átváltoztatásához kell fogni, és hogy szükséges, miszerint ezen változás inkább történjék felülről, mint alulról. Szavaim félreértettek. Később sokat gondolkoztam e felett, s imádkozván az Is. tenbez, eltökéltem magam, a dologhoz fogni. Midőn a nyugati gnberniumok felhívása következtében köriraitaim jöttek ki, mondhatom, hogy vártam a moskvai nemességtől, miszerint az első fogja magát jelenteni; azonban az alsó-goródi volt az első, a moskvai nemesség nem volt sem az első, sem a második, de a harmadik sem. Az fáj nekem, miszerint büszke vagyok arra, hogy Moskvában születtem,szeretvén ezt mindig, most is szeretem, mint szülőhelyemet. Alapot adtam önöknek és ezen alaptól el nem térek (a czár itt magyarázta az alattvalók megszabadítását parancsoló iratokban letett főpontokat. ..) Szeretem udvaromat. Trónom főtámaszául tekintem. Óhajtom a közjólétet; nem kívánom azonban, hogy önök kárára legyen. Kész vagyok önöket mindig védni (Kitől? bizonyosan az alattvalóktól. Szerző). Önök azonban kötelesek gondoskodni saját jólétükért a parasztság jólétének megszerzéséről. Fontolják meg, hogy az egész Oroszország figyelemmel kíséri a moskvai gu-

berniumot. — Kész vagyok önökért megtenni mindig, a mit megtehetek; nyújtsanak önök nekem alkalmat, védeni önöket! (A czár e szavakat fölemelkedett hangon mondván, öklével az asztalra ütött.) Értének, uraim?“

III.

Lépésről-lépésre átmentünk II. Sándor után a parasztság megszabadításának munkájában, a nemzeti munkában. Láttuk egész tevékenységét, az első moszkvai képviselőkhöz tartott beszédjétől fogva, kik hozzá jöttek kérni, az Oroszországban! rabság megtartását — a nyugati guberniumok nemességének adott iratoktól, felhívással kivánataikra (mely náluk nem is volt) a parasztság megszabaditási müvét megkezdeni; egészen a moszkvai nemességnek adott feleletig, a parasztság megszabadításának éretlenség e végett; látjuk rendszeresen munkájának megoldását, egységét, és az ő müveinek épségét. Hol van itt a pártnak befolyása?

Mind jónak látszik ez, mind az alattvaló parasztság javára; magának a czárnak is szüksége van az alattvalók megszabadítására a moskvai nemességtől. A nemzet olvassa a czár beszédjeit, és imádkozik érette, leborul előtte, atyjának— jótevőjének tekinti. „Íme, czár atyuskánk szabadságot nyújt ne-

künk — megment bennünket ingycné 1 ő kínzóinktól“ — mondja a parasztság.

Önök is, tisztelt olvasók, egyszerre ezekkel mondani fogják, minden körülményt tökéletesen nem ismervén: »Mily jóltevő az orosz czár! a nemeség iránt gyöngéd,azért, hogy megszabadítsa az alattvalókat.“

A dolgok másképen állanak, mint látni fogjuk.

A czár legfelsőbb megengedésének következtében a pétervári szerkesztő bizottmányon és az alattvalók megszabadításának választmányán kívül megalakultak a guberniális bizottmányok a szerződések megítélésére, melyek szerint a jobbágyság megszabadításának kellett történnie: de II. Sándor czár humánus és liberális kormánya esetlegesen elfeledte behívni ezen bizottmányokba a jobbágyok képviselőit, mintha nem is az alattvalók érdekeiről lenne a szó, vagy másképen mondva: a jobbágyok sorsának szervezése odaadatik ugyanazon embereknek, kik mindig éltek és élni is akarnak az alattvalók verejtékéből.

Mit tehettek hasonló egyének jobbágyaik javára? — kik semmiképen nem kívánták az emancipációt? A felelet nem nehéz; csak más alakban kidolgozni nj nemesi jogokat, végre fel. áldozni a parasztság érdekeit, kiket senki sem képviselt, mivel parasztságnak képviselői nem

is voltak jelen. Az irodalom fölemelte hangját, hogy elkerülhetlenül szüksége megkérdezni maguktól a jobbágyoktól az ö véleményüket, másként joguk lesz azt mondani, hogy a köztörvényeket nélkülük és ellenükre dolgozták ki.

Az irodalomnak bedugatott a szája, odavettetek a szigorú censura kényének, hogy ne legyen többé alkalma parasztság· szomorú állapotokról írni.

A szerkesztőbizottság kidolgozta a jobbágyság felszabadítására szóló törvényj avaslatot. A bizottság fáradhatatlanul dolgozott, de munkájának gyümölcse éretlen volt.

Az 1861. febr. hó 19-röl kelt törvényjavaslat megadja a parasztságnak a személyes szabadságot és megtelepedési jogot, és semmi mást; ad számukra szántóföldeket, s azt is csak csupa kis darabocskákat; mely földet a parasztság k öteleskiváltani 35 év lefolyta alatt, évenként részleteket fizetvén a kormány vagy nemesség ál tál, (melyből állt az illető bizottság) kiszabott ár szerint.

íme, mit dolgozott ki II. Sándor czár liberális kormánya a paraszt-reform ügyében 1 . . Es még azt is mondá, hogy a nemesi osztály részéről áldozatot hozott.

Eltökélvén magát azon „áldozatokra," igen jól tudta a kormány, hogy nem tekintetik tulaj-

donképen a nemzeti életbeni előmenetelre, mely a parasztságnak visszaadott személyes szabadságtól függ, és hogy a nemességnek tehetségében fog mindig állani ezen szabadság folyamát korlátozni oeconomikus és közös befolyásának segítségével. Mit tehetett tehát a fegyvertelen parasztság a nemesség ellen?

Miért foglalatoskodott oly soká a kormány e látszólagos reform szervezésével? fogja kérdezni mindenki. Minek voltak ama guberniális comiték? Minek a szerkesztő - bizottság? Igen egyszerű a felelet: a kormány időt akart nyerni ezzel; minthogy II. Sándor a moskvai nemesség képviselőihez tartott első beszédjétől fogva, azaz 1856-tól törvényjavaslatának megjelenéséig, 1861-ig foglalatoskodott a rozsdás kormánygép javításával, azaz policzáj zsoldosok, hivatalnokok, katonaság és ehhez hasonló dolgok szervezésével, melyek a nemzetnek egészen haszonvehetlenek, de nekik nélkülözhetlenek, hogy kész lehessen megütközni a nemzeti nyugtalansággal, a haszontalan parasztságnak adott reformjai miatt.

II. Sándor nagyon jól tudta, hogy ama felszabadítás nem felszabadítás, hanem csak megváltozott névvel új rabság, mert figyelemre méltó, hogy a parasztság most nemcsak egyik guberniumból a másikba, de egyik községből a másikba sem mehet át, hanem az urasághoz

hozzá van mintegy bilincselve. Hogyan lehet itt szó személyes szabadságról?! — A kormány érezte, hogy hasonló átalakítással ki nem elégítheti, sem boldoggá nem teheti a nemzetet — ez tetteiből kitűnik. Így pl. *2* nappal febr. 19-től a törvényjavaslatnak megjelenése előtt II. Sándor elküldte, valamennyi guberniumra nem tekintvén, az ottani gubernátorokat saját sütetjének hadnagyait és szárnyhadnagyjait teljes egyeduralmi császári jogokkal. E személyek a nemzeti protestátióval szemben úgy működtek, hogy lövöldözték a parasztságot; ennek csoportjait kartácsokkal kergették szét, verték, mészárolták, Siberiába vezették, — és mindezt a hon boldogságáért! Így pl. Razan guberniumnak Bezdua községében Narisskyn tiszt, kartácsokkal egy piaczon körülbelül 500 embert lövetett agyon, a miért jutalmat kapott a czár ő kegyelmétől. Minek volt ama vér? kérdezni fogod, tisztelt olvasó; minek volt ígérgetni a nemzetnek szabadságot, s új zsarnoki jogokat szabni neki, földek nélkül?

Erre a felelet egyszerű. II. Sándor a krimi háború bevégezte után nagyon szomorú helyzetben látta magát; pénz nélkül, általános nemzeti panasz mellett, a parasztság szűnni nem akaró ingerültségnél; a katonaság és honvédség is elég Illetlenek voltak a krimi háború után; a hivatal-

nokok semmire valók, tolvajok és csalók; s a kormány rémülve látta a tömegek mélységéből kiemelkedni a czifra kakast (forradalom jelzése), azaz új Pugacsev-féle lázadást.

Mit tehetett az erkölcsnélküli kormány hasonló körülmények közt? kénytelen volt a charlatanismushoz fogni, azaz: széténekelni a nemzeti hymnusokat a jövő szabadságáról, és az udvarnak iszonya beszédeket tartani az átalakítás elkerülhetlenségéröl (saját és az ő fajuk megvédésére). II. Sándor, barátjaival együtt, ezen egész játékot nagyszerűen lejátszotta; a dekorációk és kosztümök nagyon is ártatlanok voltak, a színpadon hiányoztak a parasztság képviselői. — A nemzet azonban ezt tekintetbe sem vette, mivel a czárban bízott és benne reménységet is táplált; és azért tapsolt is neki,mintlcgjobbakteurnak.Ime,az álarczok lehulltak; az emberek egészen természetes állap rtjukban jelennek meg a világ szemei előtt. Liberalizmus és áldemocratikus politika, archívumba tétettek, melynek ajtajára Il-ik Sándor nehéz pecsétjét rányomta.— Ö újra erős, a katonaság újra alakult, a rendőrség hatalmas, a kémek szétállitvák a városokban. A hang nélkül 35 milliónyi nemzet mindezek után megcsalva látván magát az alkudozásban, gyöngének a harczra, éretlennek az ellenmondásra, lehajtotta fejét kormányának csapása alatt és gondolkozik; vajon miről gondolkozik?

Én nem mondom el. És mit gondol ki? azt meglátjuk. II. Sándor azonban megelégedve,hogy szerepét jól játszotta le, így szól a parasztsághoz: „Más szabadságot ne várjatok!“ a nemességhez pedig Én magam vagyok az úr!“

Ily módon II. Sándor az utolsó lengyel forradalomkor a lengyel parasztságot is ámította; úri földeket ígért nekik, és azokat most elosztja kedvenczeinek, az astreli németeknek.

IV.

Kormányunk hivatva volt egykor a nemzet összes ügyeit rendezni, de ö azt képzelte magának, hogy az orosz föld az ö tulajdona. Eleinte bojároknak adott jogot a községek jövedelmeire, hivatalos és másnemű vám köpenye alatt; azután ugyanazon községek földeit bojároknak adta ki, és továbbra a parasztságot saját földéhez kötötte, melyet bojároknak adott át. Később még a nemzetet is a bojárokhoz és nemességhez kötötte, külön törvény által, melynek erejénél fogva a földesur a paraszt jobbágyot eladhatja, behajthatja s kihajthatja mint a marhákat, és most a febr. 19-ki törvényjavaslatával kicsikarta földét, az ég és a föld közé állítván a jobbágyot, rátukmálván, hogy az orosz föld nem az orosz földön lakó orosz nemzeté, hanem a normánd, mon-

g o l, n é m e t és más fajú népekből, került fő-nemességé.

Ebből áll az egész febr. 19-éu kiadott törvény-javaslat. Leplezés nélkül mondja, hogy az orosz ember meg van fosztva minden jogaitól e földön; hogy azon földön termett jószágának nem csak hogy az uraság számára felét veszik el ingyen, hanem még a hátramaradt, könyekkel és izzadással megöntözött földjét is elrabolják , s a nemzet köteles ezt megvásárolni uraságától, ott a hol vett, véres verejtékkel és életének koczkáztatása mellett megszolgált pénze árán — azt a darab földet, mely annakelötte azó tulajdona volt (mint ezt feljebb láttuk) ha pedig nem veszi meg: köteles érte r o-b o t o,t dolgozni.

E világhírű reform további menete még jobban ver bennünket abban, hogy a kormány, sa« ját vallomása szerint a parasztság ügyénél az urasági érdekekben működött, és hogy ő kiszámított programmja szerint a parasztság gazdálkodási élete felett haladott mindenben.

S magában véve mindenütt, a hol a parasztság érdekei érintkeztek a zsarnok uraság érdekeivel, a küldöttségek és szerkesztő bizottmány, ezen utóbbinak mindig elsőséget nyújtottak, részrehajlók lévén, feláldozván a parasztság Ügyét az uraságnak. Ha a földek kiváltásáról, vagy egynéhány egyesült paraszt község rend-

őrségéről van szó, itt mindenütt az uraságnak hagyatott meg az elsőbbség és privilégium, akkor, midőn a parasztság csak következetes pontokat melyek a reformig voltak elkezdve , nyerni látszott: azokat áldozatul kellett hoznia az uraságnak privilégiumnak létezése s a despotikus trón fenntartása végett.

Az irodalom — mint fenn említettük — a kormány rendeletére hallgatott.

Az italok szabad árulási jogának megsemmisítése maga után vonta a fogyasztási adó szervezésének összeállítását, tökéletesen kielégitöleg a gazdagok számára. Az országos hivatalokban az uraságoknak, kereskedőknek és pap Ságnak adatott az elsőbbség, a parasztságnak azonban a befolyás törvénytelen része hagyatott meg: oda csak súly-tehernek vezették be. Azonkívül az országos hivatalok szerepe egész állami szervezésben jelentéktelen, annyira, hogy el lehet gondolni, miszerint ezen tisztviselőség nem más, mint tréfás gúny: minden alkotmányos élet után epedő kívánalmat még csirájában megölni. A testi büntetésnek megsemmisítése ítélet utján, igen dicséretre méltó dolog; de ez nem vonta maga után az administrativ úton ugyanazon büntetések megsemmisítését, és ha megérintjük, hogy az egyesült néhány paraszt községekben a rendőrség öszhangzatosan törvény kiadott rendeletének javaslatával, mely leteszi a parasztság

sorsát az előbbi uraságok kezébe, a ez rendelkezhetik vele: nincs mit kiabálni ezen reform után.*) Ezután következik a franczia Ítélő hatóság mintájára kifaragott itélőszék reformja, alakítva egészen a gazdagok érdekeihez; részünkre hálát adni a szervezésnek nem lehet, mert a szegény embernek nem csak, hogy igen bajos a gazdagokkal pörlekedni, de lehetetlen port folytatni csak saját hasonszőrű polgártársaival is. A hivatalos kiadások, ügyvédek, jegyzők stb. szánt szándékkal azért állitvák fel, hogy az itélőszék ajtaját a szegény sorsú emberek előtt, kiknek nincs tömött tárczájuk, elzárják.

Hátra van még néhány szót mondani a nevelés reformjairól.

1858-ban a fiatalság majd mindenütt kezdé alapítani az úgynevezett vasárnapi iskolákat, melyekben elhatároztatott, oktatni az iparosokat és kézműveseket a tudományok elemeire. Kezdetben az iskolák a kormány hatása által szomorú aelyzetbe kerültek, róluk különféle rósz sejtelmek hireszteltettek, minden lépésüket követték, melléjük ren 1 gymuasiumi igazgatókat, papokat állítottak, kiknek kötelességükben állott a csendőri bizottságnak minden

*) Nem kell elfelejteni, hogy a testi büntetések megszüntetése nem terjed ki a Szibériába elküldőitekre, mintha ezek emberek sem volnának.
Szerző,

törvényellenes szavakról, melyeket a tanítók mondottak volna, referálni. Ilyszerű elnyomásokkal iparkodtak, minél tovább, annál többen kiirtani lassanként a fiatalokban az erélyt, kik taniták a nemzetet, nemzeti szeretőiből. Az iskolák koronként sülyedtek: a kormány elnyomásai elűzték a jobb tanítókat, és a hátralévőknek bedugták szájukat különböző módok által (melyek kifejtésében oly gazdag az orosz kormány), úgy, hogy végre a nemzet is felfogván oly iskolák hasztalanságát, nem akarta azokat látogatni; minek vesztené haszontalanul nyugalmának idejét?

Az iskolák egymásután bezárattak, vagy kipusztultak. Ily állapotban voltak, midőn 1862. évben a munkások egy associatiójában egy dolgozó mondá a másiknak, hogy a föld a parasztságé, és hogy a kényuraknak nincs személyi joguk a jobbágy ellenében. Ezen szavakat a kémek kihallgaták és ily módon kerültek azok egészen a kormányig. Az illető munkást bezárathák, és kérdezték, kitől tanulta ezen szavakat? De nem tudtak tőle semmit kitudni (nem vevén tekintetbe czár ő Felségének III. szakosztálya titkos kancelláriának kutatását) azért, mert a munkás azt állította, hogy ezen gondolatot a nemzettől hallotta, és gyermekkorától fogva mindig azt hallja. Azonban a kormány nem elégedett meg ezzel, mivel megtudta, hogy ezen munkás egyszer vagy kétszer megláto-

gáttá a vasárnapi iskolát, és tekintetbe vérén ezen körülményt, parancsot adott ki: bezáratni minden vasárnapi iskolát Oroszországban.

Miklós czár uralkodása idejében az egyetemi hallgatók száma törvényileg korlátok közé volt szorítva, s minden egyetemnek meg volt tiltva 300 tanonczon felül tartani. 1857. évben, midőn megsemmisittetett e törvény, a fiatal emberek rohammal mentek a gymnasiumi és egyetemi iskolákba tanulni. Ezen ifjúságot a kormány lépésről-lépésre iparkodott elnyomni; látván azonban,hogy annak száma mégis növekszik, erélyes eszközhöz folyamodott, hogy egy csapással megakadályoztassék az ifjúság tanulása. Megparancsolta, hogy mindenki, a ki bármely egyetemen az előadásokat hallgatni akarja, kénytelen egy esztendőre 50 rubelt ezüstben fizetni a tanulási jog elnyeréséért. Olyan embereknek, kiknek semmi vagyonuk nem volt, kik csupa tanításból nyomornan éltek, melyért hónaponkint 7 rubelt kaptak, ezen törvény tehát annyi volt, mint kikergetés az egyetemből; azonban a kormány ennél még nem nyugodott meg: betiltotta a „tanulók pénztáraikat“, melyek által segíthettek a szegény tanulókon; megsemmisítette a tanulói könyvtárakat, melyekből ingyen kaphatták a könyveket; eltiltotta a tanulói köröket, a hol szer-

vezhették saját ügyeiket, hogy úgy segíthetnék egymást.

De még ez is kevésnek mutatkozott; a kormány megtiltotta a tanulóknak a dohányzást, megsemmisítette a dohányzó szobákat, és új matrikulákat (új iskolai törvényeket) hozott életbe; egy szóval, az orosz tanuló ifjúságot jobban elnyomta, mint az orosz katonákat, és az orosz egyetemeket átváltoztatta orosz kaszárnyákká. Magában értetődik, hogy a kormány a tanulóktól ellenkezést várt; és midőn azok tömegesen kérték, ezen nyomoru törvények megsemmisítését, a kormány ellenük kiküldé a katonaságot, és az álruhába öltözött policzájok magyarázgatták a nemzetnek, hogy a tanulók azért tesznek zavargásokat, mivel a czár felszabadította a parasztságot.

A tanulókat tömlöczbe vitték, többeket elítéltek különböző távoli guberniumokba, némelyeket megint Szibériába hurczoltak, az egyetemeket becsukták és most a törvények teljes joggal bírnak.

Ily módon elnyomatván és elfojtatván a nemzeti népneveidé a vasárnapi iskolák bezárásával, a kormán} nem felejtette el azokat is elnyomni, kik megint maguk nevelhetnék a népet. — Mindaz, a mit említettünk történt „a liberális epochának“ kezdetén, 1862. évi történelmünkben, és II. Sándortól akkori időben önök közt volt elhíresztelve, hogy ő liberális,

mint senki más, és Oroszországban azö barátjai hirdették /olvasgassa a „Kolokolt.“ („Kolokol“ egy orosz kormány ellen irt, Géniben megjelenő lap.)

No, de ez még semmi, összehasonlítván az orosz kormány által használt eszközöket, melyeket felhasznált az ifjú nemzedék elfojtására. A kormány szervezett kémekből egész nyájakat, hogy leskelődjenek a fiatal emberek minden kimondott és ki nem mondott szavai után; azért, hogy az ifjúság hivebben hivassék fel a nyilt beszéléshez, a kormány a kémeknek kis kézi nyomdákat adott, ugyszinte tiltott könyveket, újságokat stb. A kémek úgy tették magukat az ifjúság előtt, min a kik becsületes,kormányellenes emberek, és ezzel csalták ki az ifjúság véleményét és meggyőződését; azután ellátva kellő Írott bizonyítékokkal, *a* kémek átadták a kiismerteket a rendőrségnek, mely azokat tömlöczbe vagy Szibériába küldötte. így volt pl. 1861. Kazani gubemiumban, a hol Puskorew kém állapított egy új nyomdát, hogy könnyebben lehessen elfogni a fiatal embereket; ugyanazt tette Moskvában 1861. Vtevolod Kastomarov és 1862. Dolzikov iskolai tanoncz, és Pétervárbau jogjelölt Dimitrievsky, ki másképen Petrovom nevet viselt. Más oldalon megint a kormány terjesztett mindenfelé álhíreket a fiatal emberek felől a nép közt, azon czélból, hogy gyűlölséget kelthessen

ellenük a nemzetben; ő híresztelte, hogy a tanulók a pétervári gyújtogatásoknak az okozói, melyeket maga a kormány hajtatott végre a faházak megsemmisítése végett Pétervárott, mint pl. „Scukyn udvarát“ stb. Ezen gyújtogatások alkalmával hivatalos és mindenféle csavargó embereit tanuló álruházatba öltöztette, és vezette azokat a városon keresztül, hogy megmutassa a népnek, hogy a gyújtogatás ugj ancsak a tanulók müve. Mindezen eszközök arra voltak irányozva, hogy nemzeti gytilölség költessék fel az ifjúság ellen, és így másokban a tanulási kedv elfojtassék. Ily módon elnyomatott az ifjúságnak kifejlődése és nevelése.

Azalatt a nemzeti iskolai törvények bocsáttattak ki. Az történt 1864-ben. Ámbár a nemzeti nevelés igen-igen ' szomorúan van összekötve a nemzet életének anyagi módjához és azon szabad időhöz, melyet a nemzet felhasználhat a tanuláshoz, de mindig elkerülhetetlen a tanulás, ha csak módja van. És így, hogy ha a kormány e lehetőségét a nemzetnek nem is akarta nyújtani, de köteles volt neki a tanulási jogot meghagyni A kormány oly ferde korlátok közé szorította e jogot, hogy most a művelődés nem müveit papok kezeiben van (azon papokról, kik külföldre küldetnek, szó sem lehet, mivel oda csak a legjobbak és kiválasztottak küldetnek el, és a papságnak az újabb törvény szerint a nem-

zeti műveltségben adatott egész és teljes befolyás. — Minden nyilvános iskolának homlokán helybeli pap áll vezetőül; — gyámnokul, felvigyázóul helybeli földasúr, és azután az oly iskola, alá van még vetve a püspöknek, a helybeli rendőrségnek és ki tudja még, kinek? Ezen iskolákban végre sem tanul semmit, és ha így semmi haszon sem volt belőlük, a nép megszűnt beléjük járni, és a kormány most azt hirdeti, hogy ő az iskolákat megállapította; hanem mit csinálhat a nemzettel, ha ez nem akar tanulni?

A sajtónak helyzete II. Sándor alatt bizonyságul szolgál, mennyire igyekezett a kormány terjeszteni a nemzet műveltségét. 1862-ig, azaz a jobbágysági ügyek megoldásáig, midőn minden rendszerető kormány minden telhető gondját arra fordította, hogy fölkeltse nemzetének minden ép erejét és ügyességének gondolatait; náluk akkori időben ellenkezőleg sötét, rettenetes és dühös censura létezett. (Nálunk is. Fordító) — 1862 ben a sajtótörvény rosznak találtatott, 8 ennek következtében „más sajtótörvény“ kidolgozásához fogtak. 1862-ben egészen 1865-ig a sajtó az idő törvényének hatalma alatt volt, és ezen egész időszak alatt el volt tiltva új nyomdákat és lythographiákat alapítani, és a censura hatalmának nem volt határa. — Az újságok minden per nélkül betiltattak, a belügyi miniszter egyszerű parancsolata által:

„Vojema“ és „Sovremennoje slavo“ (1863.) és ideiglenes lapok: „Sovremennik,“ „Rosskoje slovo“ és „Den“ (mai „Moskva“) (1862. évben). Könyvekről, röpiratokról és kisebb iratokról itten szó sem lehetett, mivel azokat közrebocsátani egészen el volt tiltva. — Az új sajtótörvény apr. 6-ikán 1865. összeállitta tott, az emberi szellemnek végső elfojtására. Jó alapját e törvénynek teszi: szigora rendelet a könyvek ellen, melyeket olcsóságuk miatt olvashatnának a szegény emberek és a nép. Azon rendelet abban állott, hogy minden 10 lapnál kevesebb eredeti vagy 20 levél fordítást tartalmazó könyvnek kinyomatása tilos. Oly nyomtatott könyvnek igen drágának kell lenni, és egy példány 1 rubelnél nem adathatik olcsóbban; így a szegényebb sorsú embereknek lehetetlen ilyféle drága könyveket vásárolni.

A kormány igen jól tudta, hogy a sok pénzzel rendelkező gazdag emberek, különösen be vannak avatva ezen tárgyilagos dologba, és azért a szabad szellemben, censura nélkül nem lehetnek reájuk nyomással.

Ilyféle módon ez új „sajtó-törvény“ egyenesen irányozva van a nemzeti szellemnek kifejlesztése ellen, és ha segíthet valakinek, bizonyosan csak a gazdagabb embereknek, vagy két-három újság szerkesztőnek segíthet.

De a nemzeti szellemnek elfojtásában a kormány még tovább haladott; ő nemcsak hogy üldözi és elnyomja a szabadelvű és független Írókat, nemcsak hogy azokat minden igazságos Ítélő törvény és kihallgatás nélkül Sibériába küldi, hanem azoknak még tevékenységük elején ígéri a „gályát ‘ vagyis a „transportot ‘ (Sibériába) és ennek végrehajtását csak alkalmas időre halogatja, midőn t. i. a közvélemény ö mellette lesz; példára tˈsszük a lengyel felkelést, a trónörökös halálát, vagy a czár élete elleni merényletet. így történt 1864. Cernisevsky nemzeti írónak gályára való elmarasztaltatásánál; 1865. évben — Sernasoloviévie elítélésénél és 1862. Elisejav és mások bebörtönöztetésével. Zdanov senator Kazaneben beszélte a politikai bűnösöknek, hogy: „Nekünk (a kormánynak) hü embereink vannak; policziánk most jobb a napóleoni policziánál, nálunk a pálya-kocsikban és a külföldön ott vannak a mi embereink. Cernisevsky ugyan okos szörnyeteg, és ha mérgesen is tud nevetni, még s elküldöttük ötét Szibériába.“ Ezek Zdanov saját szavai. Ezen szavakhoz nincsen semmi megjegyzésünk.

V.

Mindebből, a mit mondottunk, következik, hogy II. Sándor reformjai nem igen fenségesek.

A zsarnoki jog nem függesztetett fel, csak formája változott.

A testi büntetések megszüntettek, a törvény végrehajtásáig; mostan egészen törvény nélküli ítéletek vannak, vagy más szavakkal: verj törvény nélkül, a mennyit a lelkiismereted elbír.

A nevelés el van nyomva, vagy a mi ugyanaz, a félrészeges és lelkiismeretlen papok kezében fekszik.

A eensnra megsemmisíttetett, csak a gazdagok számára, mert a drága könyveket nem szerezheti meg a köznép, az olcsók pedig szigorú censura alá vannak vetve.

Ezen elősorolt tárgyaknak nagyobb bizonyságául figyelmeztetem a tiszt, olvasót következő, e tárgyakról szóló kormány-intézkedéseire: 1) az 1861. febr. 19 töl az alattvalók felszabadításáról szóló törvény; 2) az 1863. april 17-töl a festi büntetésnek megsemmisítéséről szóló czári rendelvény; 3) az 1863. a nemzeti iskolákról szóló törvény; 4) ítéletekről szóló törvény; 51 az 1865. apr. 6. a sajtóról szóló törvény.

Ilyféle körülményeknél, ily gazdálkodásnál, ily dolgok állásánál Oroszországban; mily eszes

embar lenne képes tanácsolni »nyugati szlávok szövetségét az orosz czársággal, amely örök ostromállapotban létezik, s melynek kormánypálczája átváltozott öldöklő borotva?

A kormányi panslavismusnak, melyek időről-időre hirdetnek a megvesztegetett vagy eltévedt emberek, nincsen semmi köze az orosz nemzettel. A mi az orosz irodalmat illeti,vagy jobban mondva azon irodalmi munkásokat, kiket ez idő szerint mint képviselőit a nemzeti érzületnek tüntetnem elő — az sem igaz, hogy képviselnék, mert az orosz nemzetnek nincsen semmi közös dolga a mostani orosz irodalommal. Ennek bizonyítása végett szükségesnek tartok egy tekintet vetni viasza.

A fiatal írók 1858-ban feladatul tűzték ki a közönségben terjeszteti az új fogalmakat a polgári ügyekről, tudományokról, tanokról stb. Ezen eszmék a censurán keresztül átm nvén, értéküknek egyes részeit elveszítették; azonban csak ezen fiatal íróknak, kik ez ügyekért buzgólkodtak, lehet köszönni, hogy ez eszmék egyes részei áthatottak a közönségbe. Ezen eszmék hatása alatt egészen új korszak támadt az orosz irodalomban; az új irodalom minden figyelme arra volt fordítva, hogy az olvasó nép erkölcsi

felfogásai kifejtessenek, azért, hogy e nép kifejthesse a tömeget, melynek nem volt tehetségében az olvasás és az átolvasott feletti gondolkozás.

Magától értetődik, hogy az aj irodalmi korszaknak ily féle javítása sűrűén foglalatoskodott oly ügyekkel, melyekben a nemzeti és polgári jólét érdekelve volt.

A nemzeti ügyeknek tárgyalása pedig képezte a fiatal Írók egyik legjellemzőbb munkáját.

Hogy ezen tettek nem tartalmaztak semmi ártalmast magukban, és hogy fejlődtek világosságban s nem sötétségben, az legjobban kivehető Csernisevsky e szavaiból: „Bizonyos az, hogy a nagy és hasznos czél mindig csak a tevékenységnek egyenes és nyilvános módjával érhető el és nem a titkos társaságnak leskelödö utjain, melyek mindig szükségképen gyöngéknek bizonyulnak/'

Miben állott Csernisevaky társaságának törvénytelen működése, hogy a kormány haragját magára vonta? Abban, hogy e társaság iparkodott terjeszteni a polgárság rétegeiben az elkerlilhetlen és önálló initiativa öntudatát, hogy lelkesítette az egyes, az emberi méltóság eszméjét. Ezen polgári erkölcsiség alapjának terjesztéséből állott a Csernisevsky társaságának egész bűne. A kormány ebben egyenes felhívást látott a forradalomra.

Első áldozatul szemeltetek ki Michajlov, ki elküldetvén a sibériai bányákba, ott 1865 «ívben meghalt; ezután következett Csernisevsky,szintén a sibériai bányákba elküldetvén, hamis okmányok alapján, melyeknek csalfaságuk a pétervári senatus által is elismertetett*) Dobrolubov csak azért nem küldetett a bányákba, mivel hamarább meghalt.„Sovremennik," akkori időben Csenisevsky társaságának lapja 8 hóra felfüggesztetett és azután oly harapófogó közé szoríttatott hogy lehellni sem bírt. Nincs mit beszélnünk arról, hogy a censura átvett minden eszközt a Csernisevsky-féle társaság minden kísérletének elnyomására.

Hogy ha hasonló irodalmi törekvés, művelni a nemzetet, neki az emberi jellemet nyújtani, az ő anyagi jobblétéröl gondoskodni, nem férhetett össze a pétervári kormáoynyal, moly ohajta fenntartani a nemzetben két gyönge erőt, t. i. a müveletlenséget és nyomort; hogyan lehet oly naiv panslavistának lenni s hinni, bogy az orosz birodalom a nemzeti óhajtás és gondolat vezetője?

Oroszországban létezik most a kormányirodalom, milyenek (csekély kivétellel)

*) Kérem a szives olvasót,fordítaná figyelmét a „Kólókéi" 1864. 14. sept. Csernisevskyró'l szóló czikkére s ennek ügyére ugyancsak a „Kolokol" 1865. 1. jan.

Szerző.

maguk a hivatalos írók is, milyen a hivatalos nyelv és czári religió. Ezen kívül létezik még hivatalos erkölcsiség. — Igaz, hogy nehéz ezt elhinni de úgy van. P. o. Ogarjov tábornokot, ki ezen esztendőben agyonlőtte magát, a vizsgáló bizottság másokkal együtt meglepte, két millió ezüst rubelre menő lopáson az alsó-gorodi guberniumban, a hol ő mint gubernátor működött ugyanezt az embert maga a czár és az egész czári udvar úgy tüntették ki, mint legnemesebb férfiút, ki iparkodott, a czárt nem létező nyomorúságából kiszabadítani; ki hivatalosan feküdt 1861. feb. 19. éjjelén a czári cabinetnek ajtajánál, midőn az egész czári család várta a felkelést, mivel ugyanazon napon hirdettetek ki az új rabság a parasztságnak. Gajcvsky titkos tanácsos 1866. évben elmozdittatott hivatalából és Szibériába küldetett 75 ezer ezüs' rabéi ellopásáért, mily összeg közművelődési czélokra volt szánva, de a ki igen derék erkölcsös ember volt, mert ő hivatalosan a mise olvasásánál térdre borulva, az anya-czároé képe alatt imádkozás közben sírt. — Most ítéltetnek a czári tanács tagja vagy titkos tanácsos Prijamisnikov és Kassacianali departementnek elnöke, valóságos titkos tanácsos Kornélián — Pinsky idegen birtok lopás miatt, mily igazgatásuk alatt volt stb.; s mindezen személyek álltak a kor-

mány élén. Ki tagadhatja el most, hogy Oroszországban nincsen hivatalos erkölcsiség?

Jövőben igyekezni fogok a tót közönséget alaposan megismertetni a trónt körülvevő személyzettel, mely nagyobb részben hivatalos, erkölcsös és kormányilag religiosus. Itt jobb közmondást nem lehet használni a tőt nyelvben, mint azt, hogy: „Aky pán, taky kráin"! (Milyen az úr, olyan a boltja).

VI.

A hivatalos Oroszországban minden kormányférfi normandiai tatár és német; semmi orosz nemzeti.

Az orosz nemzet múltja sötét, jelene rettenetes, de a jövőhöz joga van. 0 nem hisz a mostani állapot tarthatóságában; de annál nagyobb joga vau várni az időtől, minél kevesebbet kedvezett az idő neki.

Az orosz kérdés nagy és borzasztó dimensió kát vesz fel; minden pártnak nagy gondokat okoz; de nekem úgy látszik: hogy nagyon is foglalatoskodnak a czári Oroszországgal, a hivatalos Oroszországgal, a hangnélküli Oroszországgal (melynek semmi összefüggése az előbbi vei). Nem ártana, mondom, értéke szerint megbecsülni és megvizsgálni, váljon azon különös

monarchiának nincs-e más kötelessége, mint a pétervári cabinet által elfogadott megvetésreméltó szerep lejátszása oly szerepé, mely útjában áll az emberiség egész fejlesztésének.

Néhányszor említettük már, — hogy az orosz nemzetnek semmi köze az officiosus Oroszországgal; az csalfaság; az cholera. Az officiosus Oroszország kezdődik a czárral és halad a csendbiztostól csendbiztosig, hivatalnoktól hivatalnokig, az utolsó policzáig, a monarchia legtávolabbi tartományaiban. Ezen lépcsőzetnek minden nyoma Dantov-féle Bolgija gyanánt a roszaságnak új erejét a csalfasághoz.és barbarismusboz új fokot szerez magának. Ezen gonoszságokból,rósz tettekből, a politikai megvesztegetett csavargókból és a német léleknélküli és mindég éhes administrátorokból és műveletlen részeg bírókból kiépített élő pyramis: össze van kötve a rablás és csalfaság társaságába és támaszkodik a szerves gépezet millió bajoneteire.

A nemzet soha sem mocskolta be magát e társaság cynismusában; ő tűri egy ideig létezését — és ebben vétkes.

Rettenetes meggondolni és rettenetes csak képzelni, hogy e csalfaság pyramisával akarnak önök, nyugati szlávok összeszövetkczni; önök, vérrokonaink, oly emberekkel, mint Húrban, Dobrzansky, Ferienesik és mások, kik e pyramis

előtt térdre borulnak és imádják őtet — és ezzel helyeslik annak működését és haladását az orosz nemzet ellenében. És ők az ő igénytelen „P. B. Vedomosti“ lapjukban, melyet senki sem akar tekintetbe venni, nyilvánítják sympathiájnkat az orosz kormányhoz, magyarázgatván, hogy ők az orosz nemzettel és szlávokkal akarnak tartani. Micsoda ellenmondás ez! Midőn az orosz nemzet semmi közöst nem ismer a pétervári kormánynyal, azon kormánynyal, melylyel ők fraternizálnak.

S ki annyira buta, hogy elhinné, misz érint azon Oroszországgal, a policziai Oroszországgal, a Katkov-féle Oroszországgal, a csaló Oroszországgal, a cholerikus Oroszországgal,a nemzetét ölő Oroszországgal való szövetkezés lenne az orosz nemzetteli szövetkezés?

Oh! te szegény orosz nemzet! mit vétettél te ezen emberek ellen?

A czár üldözi őt újonczozási összeírásokkal s mindenféle nyomorgatással; a hivatalnok ellopja tőle az utolsó rubelt, és némely tót emberek az ő szerencsétlenségének megfontolása helyett, védelme helyett szövetkeznek inkább a nemzet elnyomóival, a czélból, hogy mászszanak az officiosus Oroszország előtt, s így játszák — lehet öntudat nélkül — a rendőrségi Orojzorszag kezébe a hóhér szerepét.

Nem irigylendő szerep — melyhez nem lehet hozzá szólani!

A kormány meghasonlván minden élő kérdésekben a nemzettel, maga útin hagyta létének egyedüli czélját. — a czarismnst. Ő uralkodik, hogy uralkodjék. Felhasználja a nagy szerit, tömeges erőket az elnyomáshoz a t e r mészetellcnes béke helyreállítása végett.

Végre az egyeduralom végett lehetetlenné teszi magát.

Az orosz diplomatának működése szlinetnélküli; mindenütt szaladgálnak a nóták, tanácsok, fenyegetések, ígéretek; mindenütt barangolnak a kémek és ágensek. A czári kormány minden szláv nemzetnek természetes jótevőjéül tekinti magát, nemzetisége s z e r i n t, és a görögök jótevőjének, vallásuk szerint. Ő izgatja Montenegrót. másutt megint zavargatja Kandiát, melyen semmivel sem segít; másutt megint elkergeti a törvényesen megválasztott herczegeket és helyettesíti azokat kedvenczeivel; embereket keres agitáláshoz Magyarország ellen, és így egyes nemzetek nemzeti kifejlődése ellen is; néhány ezer rubelt dob Bolgárországba, és azzal lázadást kelt; máshol megint a konstantinápolyi patriarcha ellen intriguál; s megint összehívogatja az európai congressust a széthangzó golyók megsemmisítése végett. Ez

mindezt a liberalismust és vallás nevében teszi, mint az emberiségnek jótevője, mint keresztény . . . s nála otthon kínzó eszközök, akasztófák és kancsukák vannak. . . .

II. Sándor körülvéve generálisokkal, miniszterekkel, igyekszik elfelejteni saját egycdülisé gét; időről-időre elborul, haragos és féltékeny marad. Ő látja, hogy ötét nem szerelik, ő elmélkedik a körülötte uralgó halotti csend felett. Ő nyíltan kinyilatkoztatta, hogy czélja: czári hatalmának nagyobbítása. Ezen kinyilatkoztatás nem új; ö uralkodásának kezdetétől azon működik, s ezen czéljának elérése végett nem sajnálta alatt valóinak sem könyüit, sem vérét. Minden sikerült neki, ő szétbontotta Lengyelországot, széttépte a Kaukázust és lakosait kikér;<4te; Oroszországban meghódította a nemzetet, a tudósokat; a művelteket lebilincselte, s a nemzeti iroda mát a szibériai bányákba jegesítette.

Ugyan mi akaródzik még neki? Miért lett oly elborult?

A czár érzi, hogy Lengyelország még él, hogy az csak okosabb lett. A nemzet munkásai még nincsenek mindnyájan összefogdosva, amelyke elrejtödztek s titokban múködnek Oroszországban, mások elküldettek a szibériai bányákba és mások megint hontalanok lévén, menedéket kerestek idegen földön, hogy működhessenek saját nemzetükért. A hamis reformokkal ámított nemzet,

ámbár minden szabad gondolattól megfosztva, első alkalommal fölemelheti fejét. Ily körülmények közt, és ha hozzá még megemlítjük, hogy ugyanazon időben Ausztria liberális pályára lépett nemzetei irányában — haladni kezdett. — II. Sándor tanácskozik tanácsosaival, mily módon lehetne e bajon segíteni? Gondolkoztak, gondolkoztak, míg végre elhatározták magukat, a nemzeti ingerültség lecsillapítása végett ethnográfiai kiállítást rendezni.

Ezen kiállításról nem akarok szólani; leírták már többen, több oldalról; nem akarom említeni az evést és ivást a czárért, Katkovért, Murawiev hóhér lelkének boldogságáért stb, —csak azt mondom, hogy a kormány nem aludt s ágensei által azon hht terjesztgette az orosz nemzet közt, hogy a szláv nemzeteknek Ausztria alatt annyira roszul megy, miszerint most követeket küldöttek, kérni az Oroszországgal! szövetkezést. A nemzet hallván ezen híreket, gondolta magában; hol fogunk mi jobbat keresni, ba léteznek nemzetek, melyeknek még roszabb dolguk van, melyek eljöttek kérni a czárt „megszabadításukért?“ s eltökélte magát — tűrni, míg tűrni lehet

A kormány megnyerte a játékot, megköszönvén szláv vendégeinek, hogy saját népét megnyugtatták.

Milyen hasznot hozott az ethnografiai kiállí-

tás a szláv nemzetnek? — mostanig nem látni. Igaz, hogy némelyeknek belháborút és nyugtalanságot.

A csehek e kiállítást demonstratio gyanánt használták fel. Itt czél volt. Azonban itt is, ha Ausztria visszatekint, azt fogja látni, hogy a cseh panszlavismus nem igazi; hogy panszlavismus a cseh területen nem egyéb egy lobogónál, melyre ez van írva: „Nekünk a szabadság kell, hogy veletek békében élhessünk.“

No, a Dobrzanszky, Húrban, Feriencik stb.-féle tótok nem tekintenek így a panszlavismusra. E naiv urak kiadván magukat a nemzet vezetőinek, nem tréfából gondolnak az orosz nemzettel való összeköttetés lehetőségére; imádván a mellett azon pyramist, melyről említést tettem feljebb; az úgynevezett hivatalos Oroszországot, mely érdemeket osztogat, de mely mindig ellentétben van a nemzettel, és a mely öli öt.

Az orosz nemzetben következő monda kering: „A czár hitetlenségből gyanúsította nejét; fiával együtt egy hordóba zárata be,bemázolván azt szurokkal, tengerre eresztette. E hordó sok esztendeig ide s tova úszott a tengeren. Azonban a czárevics napról-napra nőtt, annyira, hogy fejével és lábaival a hordó fenekét érintette. Naponkint szükebb helye voit ott; s egykor így szóla anyjához „Ányuskám, engedj kiterjeszkednem!“ — erre válaszolt az anya: „Ne terjeszkedjél ki, mert a hordó szétreped, és te a sós vízbe elme-

ríilsz.“ A kis czárevics elnémult, s kis szünet után szólt: „Anyuskám, én kiterjeszkedem! jobb egyszer kedvein szerint kiterjeszkednem és azután meghalnom.“ — E mondában nraim, egész történelmünk fekszik.

Kószább sorsa lesz Oroszországnak, ha nem lesznek annyira eltökélt egyénei arra, hogy legalább egyszer kedvűk szerint kiterjeszkednének!

Azonban ettől legkevésbbé sem kell félnünk.

Azon monda tökéletesen s alaposan mondja a gyilkoló táborát hivatalos Oroszországnak, mely maroknyi mindenre eltökélt emberekből áll, s mely protestál ellene s barezol vele. Az ily eltökélt férfiakat időről-időre becsukják a tömlöczökbe a szibériai bányákba, — de azoknak helyei nem maradnak sokáig üresedésben, helyükre új harczosok lépnek fel . . .

Minden visszaemlékezésünk telve epével s gyűlölettel A műveltséget és nevelést kancsuka végén nyújtották nekünk. Születésünktől fogva (szibe'riai) bányászok vagyunk; kényszerítve vagyunk halá unkig hordozni a bilincseket. Nagyon nehezen esik viselni a bosszú rabság jármát, minden harcz s minden közeli remény nélkül

Ily körülmények közt tehát ne halmozzátok még inkább szerencsétlenségünket ti szláv testvéreink kívánatotokkal: szövetkezni hóhérainkkal!

Mi oroszok legjobban ismerjük bilincseinknek minden nehézségét, s nem tudnánk soha oly alattvalók lenni, hogy valakit arra biztassunk, hogy ö is hasonló bilincsekbe veresse magát. Mi a vad erőnek hódolunk. Mi rabszolgák vagyunk, mert nincs tehetségünk kiszabadulni; de mi semmit sem fogadunk el hóhérainktól; s önök érdem-rendeikkel ékesítik ma gukat, csókolódznak velük, egészségükre poharaznak — s ezt mind az önök saját nemzetük rovására, és a mi nemzetünk izzadságáért és véréért.

A hivatalos Oroszországgal való kaczérkodás elegendőleg nyilvánul a „Pest Budinske Vedomosli“-ban a lengyel lázadás alkalmával; benne mindaz Íratott, a mi az orosz rendőrségnek és policzájos íróknak á la Kafkov et comp. szükséges volt. Az lealacsonyitás!

Az annyit jelent, mint írni a szabadság ellen. Szükséges tudni, hogy lengyelek és oroszok elnyomvák egy és ugyanazon hatalom által.

Ki tanácsolhatná a tót nemzetnek, vezettetni magát azon egyptomi rabszolgaságba; a tót fia talokat a mészárszékre? egyedül önök, szerencsétlen panszlavisták, megnyugtatva személyes előnyökkel az orosz kanceuka és hivatalos Oroszország imádói.

— Kedves Adolf Ivanovics!* Ön kiadja

*) Dobrzánszky.

magát a tót nemzet vezetőjének, ön, ki mindig a haza oppositiójában áll, ön, ki szép szavaival a nemzet szabadságát és jogát pártolni akarja; ön ugyanazon időben ájtatossággal rakja fel magára a pétervári kínzó érdemrendéit. Én teljességgel nem fogom fel,hogyan lehet ezen ellenmondásokat összeegyeztetni, ön i t t pártolja a szabadságot, s ott megint leborul nem csak a szabadság, de minden szabad gondolat elnyomója előtt.

Érdekes tudni,ki csalatkozik önben?

Hiszen lehetetlenség az, hogy önnél a SZÍV és az elme úgy lenne elrendezve, hogy tudna egy és ugyanazon időben jó és gonosz tetteket szeretni; egy és ugyanazon időben becsülni a jót és roszat. — Rendkívüli az, hogy ön a 3 parlamenti év alatt minden lehető pártnál volt. Az ön színe ismeretlen. S mindamellett ön magát nemzete vezetőjének tartja!

Midőn Amur Oroszországhoz csatlakozott s a hivatalos sajtó hirdette e vidék minden hasznát és a benne uralgó boldogságot, akkor a fcnncmlitett Adolf Ivanovics iparkodott bizonyítgatni a tótoknak, hogy reájok nézve legjobb lesz, ha az Amúrra kivándorlanak. A balgák száma csekély volt. Szükségéé tudni, hogy az amuri puszta több, mint ezer esztendő óta a Kytaj birodalommal volt összekapcsolva, s ezek közül senki sem szánta el magát oda költözködni e földnek

terméketlensége és hasztalansága miatt, melyen általában semmi sem terem; — persze, az Oroszországgal! összeköttetés után II. Sándor s I sö Katkov parancsára Amur a hivatalos lapok szerint majdnem szőllőkertté vált. E balgaságnak maguk az oroszok is hittek és némelyek odaköl tözködtek Amurra. S mi történt? 7 esztendő lefolyta alatta 10,000 kiköltözöttből $^{9}/_{10}$ rész meghalt nyomorban.

Az orosz hivatalos lapok kimutatása szerint ezen boldog vidéken 1865 ik évben 1 font hús 75 kr. és 1 font kenyér 25 krba került. Önkényesen most senki sem megy oda, hanem a „politikai vétkeseket“ küldik oda ki.

S ily boldogságba akarta Adolf Ivanovics a magyarországi tótokat bevezetni!

Tudják tehát önök, tót testvéreim! hogy az officiosus Oroszország, egy szóval azon Oroszország, mely ismeretes, s melyet önöknek ajánlanak a nemzetellenes emberek, a politikai pánslavisták, önökre nézve sír és nem élet.

Mutassanak nekem csak egy nemzetet, melyet kiszabadított volna Oroszország. Az említett Adolf Ivanovicsnak saját érdekei vannak híva Oroszországgal, s az ő dolga a t önnyenbivőket rászedni.

Zdanov senator nem hiába mondá: „Rendőrségünk (orosz) a Napoleonféle rendőrségnek

sem bajol most,nálunk a vaspályái utakon, a waggonokban s a határokon túl a mi embereink vannak.“

Ne mocskolják be magukat tőt testvéreim a hivatalos Oroszországgal! mivel az önök közt csak veszekedést kelt minden haszon nélkül.

Czikkeimet eltökéltem az önök újságába írni, a eaélból,hogy azon colossális különbséget megmutathassam a hivatalos Oroszország — melyhez a panslavismus hajol — és a nemzeti Oroszország, hangnélküli Oroszország közt! Erősen reményiem, hogy ezen értekezés azon helyeit, melyeken az elkeseredés ömledezik, nem veszik rósz néven.

Nem hiába foly bennem a „barbárok“ vére! Iparkodtam megváltoztatni az Oroszországról! véleményt. Nekem nagyon nehezen esett látni, hogy ti az orosz nemzet ellen vagytok; hogy nem tudtam el ejteni elkeseredésemet, fölingerültségemet, és tollamnak szabad menetet engedtem.

Az orosz nemzet működési napja talán még messze van, de a gondolatok felfogásának napja már beállt. Eleget éltünk már álomban s hallgatagságban; beállt már az idő, hogy megmondjuk, miről álmodtunk, s mire gondoltuk meg magunkat!